

Wygłoszenie wykładu – wykonanie dzieła czy świadczenie usługi?

**– dr Michał Marszelewski, Katedra Prawa Ubezpieczeniowego i Medycznego,
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu**

Wyrok NSA z dnia 4 marca 2022 r. sygn. akt II GSK 50/22

Przygotowanie wykładu, nawet gdy przekazywana w nim wiedza wykracza poza zwykły poziom i granice programowe oraz jest w sposób indywidualny dostosowywana do potrzeb słuchaczy, nie może stanowić podstawy do przyjęcia, że w takim wypadku mamy do czynienia z dziełem. Jedynie wyjątkowo wygłoszenie wykładu można zakwalifikować jako dzieło, o ile wykładowi można przypisać cechy utworu, a ten warunek spełnia tylko wykład naukowy o charakterze niestandardowym, niepowtarzalnym, wypełniający kryteria twórczego i indywidualnego dzieła naukowego, a nie posiadania charakteru odtwórczego, polegającego jedynie na wykonywaniu czynności wymagających określonej wiedzy i zdolności do jej przekazania.

Najważniejsze fragmenty uzasadnienia wyroku

Wyrokiem z dnia 9 lipca 2021 r., sygn. akt VI SA/Wa 1069/21, WSA w Warszawie oddalił skargę na decyzję Prezesa NFZ z lutego 2021 r. w przedmiocie ustalenia podlegania obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego. W skardze kasacyjnej na przedmiotowy wyrok strona skarżąca podniosła zarzut naruszenia następujących przepisów prawa cywilnego materialnego:

- art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 353¹ k.c. w związku z art. 627 k.c. poprzez ich błędną wykładnię, a w konsekwencji błędne uznanie, że zawarta pomiędzy płatnikiem a ubezpieczonym umowa miała charakter umowy o świadczenie usług, podczas gdy umowa ta – zgodnie z jej treścią oraz wolą stron – stanowiła umowę o dzieło. Strony umówiły się bowiem na konkretny rezultat w postaci prawa autorskiego, który dotyczył przygotowania konkretnego, zadanego tematu wykładu. Wybór autora wynikał natomiast z posiadanych przez niego szczególnych kompetencji oraz wiedzy;
- art. 750 k.c. w związku z art. 734 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji błędne przyjęcie, że zawarta pomiędzy płatnikiem a ubezpieczonym umowa miała charakter umowy o świadczenie usług, do której należy stosować przepisy o umowie zlecenia, co implikowało uznanie, iż ubezpieczony z tytułu zrealizowanej umowy podlegał ubezpieczeniu zdrowotnemu we wskazanym w zaskarżonej decyzji okresie.

W niniejszej sprawie przedmiotem zakwestionowanych przez Prezesa NFZ umów było opracowanie przez ubezpieczoną wykładu na wskazany przez stronę skarżącą temat, a następnie jego wygłoszenie podczas organizowanych przez spółkę szkoleń.

NSA podziela pogląd wyrażony w orzecznictwie, że przygotowanie wykładu, nawet gdy przekazywana w nim wiedza wykracza poza zwykły poziom i granice programowe oraz jest w sposób indywidualny dostosowywana do potrzeb słuchaczy, nie może stanowić podstawy do przyjęcia, że w takim wypadku mamy do czynienia z dziełem. Jedynie wyjątkowo wygłoszenie wykładu można zakwalifikować jako dzieło, o ile wykładowi można przypisać cechy utworu, a ten warunek spełnia tylko wykład naukowy o charakterze niestandardowym, niepowtarzalnym, wypełniający kryteria twórczego i indywidualnego dzieła naukowego, a nie posiadania charakteru odtwórczego, polegającego jedynie na wykonywaniu czynności wymagających określonej wiedzy i zdolności do jej przekazania (por. wyroki NSA z: 20 listopada 2018 r. sygn. II GSK 846/17, 6 sierpnia 2019 r. sygn. akt II GSK 2313/17; 24 października 2019 r. sygn. akt II GSK 2369/17 i II GSK 2962/17; 18 grudnia 2019 r. sygn. akt II GSK 2964/17; 27 lipca 2020 r. sygn. akt II GSK 487/20; 11 września 2020 r. sygn.

akt II GSK 923/18; 22 października 2020 r. sygn. akt II GSK 3939/17; 13 listopada 2020 r., sygn. akt II GSK 26/18, 25 stycznia 2022 r., sygn. akt II GSK 2667/21 oraz cytowane w nich orzecznictwo).

NSA podziela wyrażony w zaskarżonym wyroku pogląd, że o prawidłowym zakwalifikowaniu umowy cywilnoprawnej nie decyduje nazwa umowy czy jej stylistyka, lecz rzeczywisty przedmiot umowy, okoliczności jej zawarcia oraz sposób i okoliczności jej wykonywania, w tym realizowanie przez strony, nawet wbrew postanowieniom umowy, cechy charakterystyczne dla danego stosunku prawnego, które odróżniają zawartą i realizowaną umowę od innych umów cywilnoprawnych. Przy czym wola stron umowy nie może zmieniać ustawy, co wprost wynika z art. 58 § 1 k.c. Niezależnie od deklaracji stron co do nazwy zawieranej przez nie umowy, postanowienia umowy, jak i okoliczności związane z jej wykonywaniem pozwalają na ocenę, czy strony, zawierając danego rodzaju umowę, nie wykroczyły poza granice swobody kontraktowej wyznaczone w art. 353¹ k.c.

Za trafną należy uznać ocenę wyrażoną przez WSA, zgodnie z którą Prezes NFZ, analizując sporne umowy oraz okoliczności ich realizacji, prawidłowo zakwalifikował je do umów o świadczenie usług, do których zastosowanie mają przepisy dotyczące zlecenia. WSA zasadnie uznał, że przeprowadzenie wykładów na szkoleniu bądź kongresie – do czego sprowadzała się realizacja zawartych przez ubezpieczoną ze skarżącą umów – nie nosi cechy dzieła w rozumieniu przepisów k.c. oraz że samo zawarcie w umowach postanowień dotyczących prawa autorskiego (postanowienia dotyczące braku naruszenia praw osób trzecich, w tym wynikających z ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, przeniesienie na spółkę wyłącznych autorskich praw majątkowych) czy nazwanie umów umowami o dzieło nie wystarcza do podważenia kwalifikacji tych umów jako mających za przedmiot określone czynności (przygotowanie i przeprowadzenie wykładów czy prelekcji na wskazany temat) a nie ich rezultat.

Przywołane w petitum skargi kasacyjnej przepisy przewidują, że obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu podlegają osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy o zleceniu w rozumieniu Kodeksu cywilnego (art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. e ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej), obowiązek ubezpieczenia osób wykonujących pracę na podstawie umowy zlecenia, powstaje i wygasa w terminach określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym (art. 69 ust. 1 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej), obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu podlegają osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia, albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 u.s.u.s.), a za osobę pracownika uważa się także osobę wykonującą pracę na podstawie umowy zlecenia, jeżeli umowę taką zawarła z pracodawcą (art. 8 ust. 2a u.s.u.s.). Zakwalifikowanie umów zawartych przez skarżącą z ubezpieczoną jako umów o świadczenie usług implikowało więc konieczność zastosowania w sprawie art. 69 ust. 1 w zw. z art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. e ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 4 u.s.u.s.

NSA stwierdza, że stanowisko takie zostało już wyrażone w orzecznictwie co do innych umów zawartych przez skarżącą, również odnoszących się do wygłoszenia wykładów, a Sąd w składzie niniejszym w pełni je podziela (por. wyroki NSA z 25 stycznia 2022 r., sygn. akt II GSK 2667/21, 4 lutego 2022 r., sygn. akt II GSK 2717/21).

Wyroki powiązane

wyrok NSA z 25 stycznia 2022 r., sygn. akt: II GSK 2667/21 – wyrok podobny
wyrok NSA z 20 listopada 2018 r., sygn. akt: II GSK 846/17 – wyrok podobny
wyrok SN z 12 sierpnia 2015 r., sygn. akt: I UK 389/14 – wyrok podobny

Przepisy

KC

- art. 65 § 2

W umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu.

- art. 627

Przez umowę o dzieło przyjmujący zamówienie zobowiązuje się do wykonania oznaczonego dzieła, a zamawiający do zapłaty wynagrodzenia.

- art. 734 § 1

Przez umowę zlecenia przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie.

- art. 750

Do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami, stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu.

Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U.2022, poz. 1009)

- art. 6 ust. 1 pkt 4

Obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są: osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, zwanymi dalej „zleceniobiorcami”, oraz osobami z nimi współpracującymi z zastrzeżeniem ust. 4.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn. Dz.U.2021, poz. 1285)

- art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. e

Obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego podlegają: osoby spełniające warunki do objęcia ubezpieczeniami społecznymi lub ubezpieczeniem społecznym rolników, które są: osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy Kodeksu Cywilnego dotyczące zlecenia lub osobami z nimi współpracującymi.

Główne problemy

1. Właściwości wykładu umożliwiające zakwalifikowanie go jako dzieła.
2. Znaczenie woli stron dla prawnej kwalifikacji umowy.